

DUMA

Duma je (poleg nedokončanega Jerale) najdaljša dokončana Župančičeva pesnitev. Gre za eno najznamenitejših slovenskih domovinskih pesmi. Prvič je bila objavljena v zbirki Samogovori, uvrščena v zadnji cikel kot nadaljevanje pesmi Z vlakom, v Dumi pa naj bi v celoti izoblikoval svoje razmerje do naroda, domovine in slovenstva. V tem najdemo tematske vzporednice, ki jih je zastavil že Prešeren, nadaljevali pa Gregorčič, Jenko, Stritar in drugi. Župančič je leta bival v tujini in ta čas mu je izostril pogled na domovino, na njeno bogastvo in siromaštvo. Pravi, da je z Duma hotel »pogledati domov z jasnim očesom in čutečim srcem«. Duma obravnava tematiko na nov način, osnovni problem slovenstva vidi v razklanosti med tradicijo in modernim svetom, med idiličnim domačijstvom in kozmopolitizmom. Da bi lažje izrazil dvojnost v pesmi (bogastvo - siromaštvo, domovina - tujina) je pesnitev razdelil na dva dela, vsak del pa spet obvladuje tipična dvojnost (ženski - moški glas, idiličen spomin na otroštvo - zaskrbljujoča sedanost: posledice izseljevanja).

V prvem delu je to razmerje med **ženskim in moškim glasom** (razmerje med domovino in tujino), v drugem delu pa spregovori pesnik sam, tej dvojnosti ustreza **spomin na idilično otroštvo in zaskrbljujočo sedanostjo**.

1 del:

Ženski glas poje o slovenski domačnosti, o vaški lepoti, podeželju, kmečkem življenju. Spremljajo jih podobe, ki obujajo pestrost in barvitost idile - nageljnov, podobnih rdečemu slapu in smeha, ki je bisernobel.

Moški glas sledi kratki ženski pesmi in nasproti ji postavi spev o tujem modernem svetu velemest, industrije, napredka, izumov, znanstvenikov in umetnikov.

V njem je najti človeško univerzalnost, napredek in prihodnost, zato ga ni mogoče odklanjati v imenu idilične slovenske tradicije, tudi tujina je del človeškega sveta, enakih teženj, želja, idej.

2. del:

V *obliki otroških spominov* in himnične hvalnice niza idilične prizore prvih spominov prelepe domovine(»prelesti«).

Kmalu preide spev o temnih straneh domovine(»bolesti«). Temne strani vidi predvsem v izseljevanju, lirsko nazoren prikaz je vdova, ki žaluje za mrtvim sinom v značilnem ritmu zvonov. Podoba se prelije v vizijo domovine, ki se z izseljenci širi v svet, a se v njem tudi počasi izgublja.

Pesnik si torej zastavlja vprašanje - kako v modernem industrijskem svetu, ki zahteva od človeštva predvsem kozmopolitsko obnašanje,

ohraniti avtentičnost (lepoto) domovine, hkrati pa jo približati sodobnim razvojnim tokovom. Na to vprašaje pesnik ne najde drugega odgovora kot tistega, ki je podan s končno metaforo o školjki in biseru:

»Školjka na morskem dnu se razbolela je,
V biser stisnila svojo vso bol –
Srce, poeta – boj v tebi razbralo je?
Srce poeta – od nje si bolno.«

Pesnitev se konča z vprašanji, dvomom in negotovostjo. Školjka z biserom ponazori poezijo, nastalo iz bolečine med narodovo in domovinsko usodo. (Prisposodbo je pred Župančičem uporabil Gregorčič.)

ZGRADBA LITERARNEGA DELA:

ZUNANJA ZGRADBA: Pesnitev sestavljajo triverzni prolog (uvodni trivrstični spev služi kot razlaga notranje zgradbe pesnitve) in dva obsežna dela, vsak del se deli na dva speva. Verzi so svobodni, ponekod se približujejo šesterцу (daktilskemu heksametru), na koncu so štirivrstične kitice. Oblika verza sledi čustvenemu valovanju.

NOTRANJA ZGRADBA

SNOV: iz življenja

MOTIVI: *DOMOVINSKI* (izseljevanje, socialni motivi, ljubezen matere, ljubezenski motiv, hrepenenje, otroštvo, kmečka idila (pokrajina, sonce, polja, trave, vasi, nageljni, kmečko življenje), *TUJINA* (smrt, civilizacija, mesta, napredek, industrija, umetnost, izseljevanje, bolečina)

TEMA: domovinska, socialna, nacionalna, tema pesniškega ustvarjanja

VSEBINA: Opeva idilično podobo domovine in njene »prelesti«, vključuje svoje spomine na otroštvo. V drugem delu izraža dvome in »bolesti« domovine in razmišlja o tragičnih vidikih slovenskega izseljevanja.

SLOG: impresionističen, privzdignjen (patetičen)

IDEJA(SPOROČILO): Modernizacija že industrijskega sveta zahteva od človeštva

predvsem kozmopolitsko obnašanje, vendar pa je težko ohraniti
avtentičnost
(lepoto) domovine in slovenstva, hkrati pa jo približati sodobnim
razvojnim
tokovom. Moderni svet pomeni napredek in prihodnost, zato ga ni mogoče
odklanjati v imenu idilične slovenske tradicije; tudi tujina je del
človeškega sveta,
enakih teženj, želja, idej.

Heksameter -šesterec; stalna verzna oblika, skupina šestih daktilov s
poudarkom na prvem zlogu, tj. (- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / -
UU)

JEZIKOVNO-SLOGOVNA SREDSTVA:

Aliteracija: sanjalo smeje sanje bodočnosti

Epifora: pesem stoječih valov, pesem zlatih valov

Mnogovezje: sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso,/pesem vetra in
vej in trave in sonca na travi

Inverzija: Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti

Pomanjševalnica: hiše so hišice, okna so okenca

Poosebitev: cerkev je dvignila glavo preko streh

Okrasni pridevek: pisanih rut, bisernobelega smeha, kretenj oglatih, hoje
nerodne

Rima: razgaljene, razpaljene, mesta, cesta

Metafora: kletve robate ušesu so tvojemu vino

Primer: kakor grudi deviške razgaljene, gledal zemljo sem in lepa je bila
kot naša

Retorično vprašanje: Kje je tujina? Kako me duši?

Stopnjevanje: v taktu mogočnem, potisočerjenem // ne doma, vse več:
domovino

Nagovor: sveta si, zemlja

Vzklik: O rodni dom, o hiše očetove streha ti!

Onomatopoija: Moj Mate, jo, moj Mate!

Ponavljjanje, kontrast: Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti. Hodil po
zemlji sem naši in pil nje bolesti.

Kontrast: ljubim jih s hrupom in šumom

Paralelizem: pesem srebrnih in pesem zlatih valov - pesem potokov in
pesem žit